

Ю.Л. ТРУШ,
к.е.н., доцент, Національний університет харчових технологій,
Л.С. ПАЦЕНКО,
студентка 4-го курсу ННІ ЕІУ, Національний університет харчових технологій

Розвиток підприємства в сучасних умовах ринкового середовища

Підприємство – це головний важіль сучасної економіки, який забезпечує ринок країн різними товарами та послугами, задовольняє потреби споживачів та створює конкуренцію на ринку. Діяльність підприємства сформована ініціативною підприємця на власний страх і ризик та забезпечує отримання прибутку. В сучасних умовах ринкового господарювання підприємство створює свою діяльність під впливом факторів зовнішнього середовища, сукупність яких має забезпечити ефективну діяльність підприємства, сформувані попит та максимальний прибуток.

Ключові слова: підприємство, розвиток, сучасні тенденції, фактори та умови зовнішнього середовища.

Ю.Л. ТРУШ,
к.э.н., доцент, Национальный университет пищевых технологий,
Л.С. ПАЦЕНКО,
студентка 4-го курса УНИ ЭиУ, Национальный университет пищевых технологий

Развитие предприятия в современных условиях рыночной среды

Предприятие – это главный рычаг современной экономики, который обеспечивает рынок стран различными товарами и услугами, удовлетворяет потребности потребителей и создает конкуренцию на рынке. Деятельность предприятия сформирована инициативой предпринимателя на свой страх и риск, которая обеспечивает получение прибыли. В современных условиях предприятие создает свою деятельность под влиянием факторов внешней среды. Совокупность всех факторов должна обеспечить эффективную деятельность предприятия, которая сформировать спрос и максимальную прибыль.

Ключевые слова: предприятие, развитие, современные тенденции, факторы и условия внешней среды.

Y. TRUSH,
candidate of economic sciences, National University of Food Technologies
L. PATSENKO,
4 th year student of URI EaM, National University of Food Technologies

The development of enterprise in modern conditions of the market environment

Enterprise – is the main lever of the modern economy that ensures market of various goods and services, satisfying needs and creating competition in the market. The company's activities formed the initiative of the employer at its own risk, providing a profit. In modern conditions of market economy creates company operates under the influence of environmental factors. The combination of all factors should ensure efficient operation of the company, which creates demand and maximize profits

Keywords: enterprise development, current trends, factors and environmental conditions.

Постановка проблеми. Кожне підприємство є відкритою складною динамічною системою, яка функціонує у визначеному зовнішньому середовищі. Сучасне соціально-економічне середовище характеризується високою швидкістю змін, які інколи можна прогнозувати з малою ймовірністю. Підтримувати існуючий стан підприємства можна тільки за умов ефективного пристосування підприємства до змін зовнішнього середовища, завдяки здійсненню випереджувальних заходів, спрямованих на збереження його життєздатності та забезпечення конкурентоспроможності. Саме це і спонукає підприємство до створення та підтримки умов постійного розвитку. Отже, тема дослідження є досить актуальною, адже для того, щоб зміцнити свої позиції на ринку, підприємству потрібно постійно удосконалювати діяльність, оскільки зовнішнє середовище та смаки споживачів мають здатність змінюватися.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. В сучасних ринкових умовах господарювання особливо гостро постає питання щодо розвитку підприємництва в Україні. Його становлення і розвиток свідчать про те, що проблема підприємницької діяльності досить багатогранна. Її економічні і правові основи знаходяться у стані формування та мають багато недоліків. Наукова розробка пов'язаних з підприємництвом питань, а також узагальнення вітчизняного і зарубіжного досвіду значно відстають від практики підпри-

ємництва. Так, формування й удосконалення підприємницького середовища – це шлях до стабілізації економіки країни, подальшого економічного і соціального розвитку кожного регіону. Всі ці обставини й обумовлюють актуальність даної теми та необхідність більш глибокого вивчення проблем підприємництва як одного з основних напрямів господарської діяльності в сучасних умовах господарювання. Теоретико-методологічні й економіко-організаційні аспекти розвитку підприємства розглянуті в роботах провідних вітчизняних і зарубіжних вчених економістів: О.В. Горбачевської, Т.В. Харчук, І.О. Тарасенко, О.Є. Кузьміна, З.С. Варналій.

Метою статті є дослідження сукупності умов, що забезпечують розвиток підприємства в сучасних умовах, сучасних тенденцій та особливостей управління в ринковому середовищі.

Виклад основного матеріалу. В умовах ринку кожне підприємство є незалежним товаровиробником. Воно може самостійно приймати будь-які рішення у межах чинного законодавства. Водночас підприємство у своїй діяльності зазнає впливу макроекономічних чинників, зовнішнього середовища, воно відповідальне за свої дії перед державою, діловими партнерами, перед кінцевим споживачем своєї продукції.

Задоволення потреб споживача – основна мета ринкової економіки. Але фірми, які виробляють певні товари чи надають послуги, у своїх бажаннях далекі від альтруїстичних мо-

ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ГАЛУЗЕЙ ТА ВИДІВ ЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

тивів. Кожне підприємство прагне мати прибуток, одержання якого потребує знань та досвіду з економіки підприємства.

Підприємство як суб'єкт господарювання водночас є основою ланкою народного господарства, адже, від результатів його діяльності залежить і загальний стан економіки країни і добробут її населення. Вивчення економіки підприємства дає можливість з'ясувати основні принципи формування і використання його виробничого потенціалу, опанувати форми і методи господарювання і на цьому ґрунті розробити конкретні рекомендації, спрямовані на підвищення ефективності діяльності підприємства в сучасних ринкових умовах. Досягти позитивних результатів господарської діяльності можна за допомогою правильної організації виробничих відносин на підприємстві, а також оптимального розподілу матеріальних, трудових та фінансових ресурсів.

В умовах ринкової системи господарювання підприємство стає основним ланцюгом усієї економіки. Річ у тім, що воно не тільки виробляє продукцію, яка користується попитом на ринку, а й створює робочі місця, забезпечує зайнятість населення, нараховує заробітну плату та ін. Сплачуючи податки, воно бере участь в утриманні державних органів та підтримці соціальних програм (освіта, культура та ін.).

Кожне підприємство самостійно приймає рішення щодо того, скільки і як виробляти товарів (надавати послуг), де і як їх реалізувати та як розподіляти дохід. По всіх цих питаннях вони приймають рішення у відповідності зі своїми інтересами, відповідаючи своїм майном за помилки або неправильні дії.

Інтересами підприємства є забезпечення достатнього рівня життя (у формі заробітної плати та задоволення соціальних потреб) для своїх робітників, а також динамічний стабільний розвиток виробничої бази підприємства та виплати відповідних податків.

Розвиток підприємства означає якісні зміни та оновлення його господарської системи й організаційної структури, підвищення ефективності функціонування за рахунок вдосконалення техніки, технології та організації праці у всіх структурних підрозділах, підвищення якості продукції й послуг. Розвиток підприємств ґрунтується на досягненнях науки і техніки, передового, вітчизняного і зарубіжного досвіду. Наскільки ефективніше використовуються новітні досягнення науки і техніки, які є першоджерелами розвитку продуктивних сил, настільки успішніше вирішуються пріоритетні завдання життєдіяльності суспільства. Успішна реалізація накопичених позитивних змін на рівні підприємств припускає розробку і впровадження в практичну повсякденну економічну діяльність механізмів управління ефективним розвитком, теоретичні основи яких пов'язані з теоріями економічного росту, що, хоча і є теоріями макrorівня, все ж таки дозволяють визначити економічні передумови для ефективного розвитку підприємств, що складають основу кожної розвинутої економічної системи [1, с. 257].

Слід зазначити, що поняття «розвиток» та «зростання» є взаємопов'язаними, але за своїм змістом мають відмінності. Під зростанням підприємства розуміють збільшення його розмірів і обсягів виробництва. Про зростання підприємства свідчать показники випуску продукції, обсяги продажу, чисельність працівників.

Термін «розвиток» має декілька поглядів на розкриття його змісту. Розвиток:

1) філософська категорія, що виражає процес руху, зміну цілісних систем;

2) розглядається як вищий тип руху, зміни матерії і свідомості;

3) перехід від одного якісного стану до іншого, від старого до нового;

4) становить собою не всяку зміну в структурі об'єкта, а тільки якісну зміну, пов'язану з перетвореннями у внутрішній будівлі об'єкта, у його структурі, що представляє собою сукупність функціонально пов'язаних між собою елементів, зв'язків і залежностей [2, с. 592].

У наш час в управлінні підприємствами та організаціями з'являється багато нових аспектів, пов'язаних зі змінами в законодавстві, економіці та власне на підприємствах, що ускладнює роботу управлінського апарату і створює певні незручності та проблеми, які потребують вирішення. До основних факторів, які впливають на управлінську діяльність підприємства відносять:

- загострення проблеми ресурсів економічного розвитку;
- жорстка конкуренція та боротьба за ринки збуту та споживача;
- глобалізаційні та інтеграційні процеси;
- інноваційні процеси й підготовка інноваційних менеджерів;
- соціально-економічні зміни у процесі світового господарства;
- процеси інтернаціоналізації національних економік;
- сучасні системи штучного інтелекту;
- необхідність стратегічного ринкового управління підприємствами.

Особливості системи управління підприємствами на сучасному етапі тісно пов'язані зі зміною стратегічних орієнтирів в їх діяльності. Основними економічними цілями підприємства в ринкових умовах є: підвищення ефективності виробництва, максимізація прибутку, завоювання нових ринків та задоволення потреб колективу. Разом з тим, зростає вплив фактора господарського ризику, з'являються переваги вільного ціноутворення, можливості самостійного вибору постачальників і споживачів. Одночасно з цим в країні знімається відповідальність за забезпечення підприємства сировиною і матеріалами, за збут продукції, за рівень заробітної плати.

Основними проблемами управління підприємствами на рівні держави є: мала кількість інвестицій для їх розвитку; не дуже сприятливі умови розвитку підприємств; проблеми з реєстрацією підприємств; бюрократичні процедури при отриманні дозволів та ліцензій; недосконалість системи видачі дозволів, ліцензій; тінізація економіки; велика кількість податків, платежів, зборів; інтенсивна конкуренція; дуже велика кількість органів контролю; інфляційні процеси; коливання вітчизняної валюти щодо долара чи євро; низька купівельна спроможність населення; вплив економічної кризи; політичні фактори та ін. [3, с. 238].

Сьогодні підприємства знаходяться в стані «вживання». Структура попиту і галузева структура постійно змінюються. Підприємства не можуть розраховувати на стабільне існування своїх постачальників і споживачів. Вони повинні шукати нових партнерів. Однак, як показує практика, директори більшої частини підприємств вважають, що варіантів заміни їх нинішніх постачальників не так вже й багато. Тому вони намагаються зберегти сталі зв'язки.

Тенденції розвитку світової економічної системи містять низку процесів, які пов'язані з процесом глобалізації: лібералізація, прагнення до уніфікації та стандартизації в різних галузях міжнародного соціально-економічного життя. Все ширше застосовуються єдині для усіх країн стандарти на технологію, екологію, діяльність фінансових організацій, бухгалтерську і статистичну звітність.

Розглянемо найважливіші тенденції розвитку підприємств у сучасних ринкових умовах [3, с. 238].

1. Розвиток інтегрованих операційних систем (гнучке виробництво, реінжиніринг, мінімум запасів, зменшення розмірів підприємства).

2. Розвиток організаційних структур (дивізіональні структури, мережеподібні структури, малі групи, внутрішні ринки, стратегічні центри прибутку).

3. Розвиток систем управління якістю (бездефектна робота, зростання відповідальності персоналу, партнерство з постачальниками, самоконтроль).

4. Розвиток систем стимулювання (участь у прибутках, розвиток нематеріального стимулювання).

5. Стабілізація складу працівників (перекваліфікація персоналу, самостійність працівників у виконанні рішень, оптимізація складу працівників).

6. Залучення працівників до управління (робочі групи та комітети, демократизація управління).

Спираючись на загальні тенденції у розвитку світової економіки при переході до постіндустріального інформаційного суспільства та переорієнтація ринку продавця у ринок споживача, як основні шляхи розвитку суб'єктів господарської діяльності визначають екстенсивний, інтенсивний та інноваційний.

Під екстенсивним розуміють розширення обсягів виробництва і збуту продукції, тобто те, що було визначено як зростання виробництва, але не розвитку.

Інтенсивний науково-технічний розвиток передбачає використання досягнень науки і техніки для вдосконалення конструкцій та технологій виробництва традиційних або модернізованих продуктів.

Інноваційний науково-технічний розвиток передбачає безперервне оновлення асортименту продукції і технології її виробництва, удосконалення системи управління виробництвом й збутом. Цей шлях передбачає всебічне охоплення діяльності підприємства процесом впровадження інновацій, тоді як попередній шлях обирає тільки інновацію факторів виробництва [4, с. 582].

Кожне підприємство функціонує в фінансовому середовищі, тому обов'язковими умовами є фінансова стабільність підприємства та стійкість, що забезпечується фінансовим менеджментом даного підприємства [5, с. 59–61].

Рівень стійкості підприємства визначається різноманітними елементами, які відображають комплексну характеристику підприємства, його економічну ефективність. Стійкий стан промислового підприємства характеризується ритмічним випуском високоякісної продукції і високим попитом на неї, рівномірним ходом виробництва у всіх підрозділах, якісним матеріально-технічним та кадровим забезпеченням, задовільним психологічним кліматом у колективі. Нестійкий стан підприємства – це порушення у виробничих процесах, неритмічний випуск продукції та незадовільний попит на

неї, несвоєчасне матеріально-технічне забезпечення, незадовільний психологічний клімат. Для визначення показників стійкості використовують аналіз господарсько-фінансової діяльності, який представляє систему спеціальних знань, пов'язаних з дослідженням тенденцій господарського розвитку, науковим обґрунтуванням планів, управлінських рішень, контролем їхнього виконання, оцінкою досягнутих результатів і розробкою заходів з ефективного використання господарських резервів [6, с. 169–173].

Підприємство функціонує у виробничому середовищі. Перший аспект виробничого середовища – прагнення виробляти якісну продукцію. Для того, щоб бути успішним необхідно випускати продукцію (роботи, послуги), що користуються попитом споживачів. Другий аспект – створення гідних умов для продуктивної праці персоналу, що забезпечує конкурентоспроможний рівень якості, визнаний споживачем, максимальну безпеку праці й здоров'я робітників.

І, звичайно, соціальне середовище, в якому працює підприємство. Це вимоги до дотримання трудового законодавства та реалізації соціальних гарантій, благодійності, підтримки суспільних рухів, суспільної активності і етики співпраці з партнерами й ведення чесної боротьби з конкурентами. Незалежно від виду підприємства чи його функціональної приналежності всі його стратегії спрямовані на посилення своїх позицій на ринку, що в кінцевому підсумку означає перевагу над конкурентами. Тому ключовим поняттям будь-якого підприємства як самостійного господарюючого суб'єкта є конкурентоспроможність. Це поняття різностороннє і поширюється на складову діяльність підприємства – продукт його характеристики – якість та технологію виробництва [7, с. 26–28].

Висновки

В умовах стрімких змін у світовій економіці, процесів глобалізації, прискорення впровадження досягнень науково-технічного прогресу в практичну діяльність підприємств, підсилення конкурентної боротьби на ринку підприємство повинно планувати та забезпечувати свій розвиток на визначену перспективу. При встановленні напряму розвитку, підприємства враховують зовнішні фактори впливу, внутрішні – потенціал підприємства, вірогідність виникнення ризикових ситуацій та їх оцінку. Для існування підприємства в сучасних ринкових умовах недостатньо мати тільки «землю, працю, капітал», потрібно гармонійно поєднувати фінансове, виробниче та соціальне середовище, тобто сприяти стійкості й стабільності розвитку, активно співпрацювати з партнерами, клієнтами, постачальниками і навіть конкурентами. Отже, вести активну боротьбу за «місце на ринку».

Список використаних джерел

1. Касьянова Н.В. Потенціал підприємства: формування та використання: підручник / Н.В. Касьянова, Д.В. Солоха, В.В. Морєва, О.В. Белякова, О.Б. Балакай. – Донецьк: Вид-во Цифрова типографія, 2012. – 257 с.
2. Философская энциклопедия. – Т. 4: Наука–логики – Сигети / гл. ред. Ф.В. Константинова. – М.: Советская энциклопедия, 1967. – 592 с.
3. Туровець О.Г. Організація виробництва й керування підприємством. Підручник. – М.: ИНФРА-М, 2003. – С. 238.

4. Проблеми управління інноваційним розвитком підприємств у транзитивній економіці: монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. С.М. Ілляшенка. – Суми: Університетська книга, 2005. – 582 с.

5. Ситніченко В., Кисельова Г. Сучасні системи менеджменту – основа сталого розвитку підприємства // Стандартизація, сертифікація, якість. – 2004. – №3. – С. 59–61.

6. Шандова Н.В. Оцінка загальної стійкості розвитку промислового підприємства // Економіка підприємств. – 2006. – №9. – С. 169–173.

7. Науменко П.І. Розвиток підприємства у ринковому конкурентному середовищі // Фондовый рынок. – 2006. – №40. – С. 26–28.

Т.П. БАСЮК,
к.е.н., доцент, Національний університет харчових технологій,
В.А. МАЛІНОВ,
Національний університет харчових технологій

Забезпечення фінансової стійкості підприємства в умовах нестабільного економічного середовища

У статті досліджуються основи формування фінансової стійкості підприємства в умовах нестабільного економічного середовища. Визначено, що стійкість є гарантованою платоспроможністю, рівновагою між власними та залученими засобами, незалежністю від випадковостей ринкової кон'юнктури і партнерів, довірою кредиторів і інвесторів та рівнем залежності від них, наявністю такої величини прибутку, який би забезпечив самофінансування підприємства.

Ключові слова: фінансова стійкість, економічне середовище, підприємство.

Т.П. БАСЮК,
к.э.н., доцент, Национальный университет пищевых технологий,
В.А. МАЛИНОВ,
Национальный университет пищевых технологий

Обеспечение финансовой устойчивости предприятия в условиях нестабильной экономической среды

В статье исследуются основы формирования финансовой устойчивости предприятия в условиях нестабильной экономической среды. Определено, что устойчивость гарантирована платежеспособностью, равновесием между собственными и привлеченными средствами, независимостью от случайностей рыночной конъюнктуры и партнеров, доверием кредиторов и инвесторов и уровнем зависимости от них, наличием такой величины прибыли, который обеспечил бы самофинансирование предприятия.

Ключевые слова: финансовая устойчивость, экономическая среда, предприятие.

Т. BASYUK,
candidate of economic sciences, National University of Food Technologies,
V. MALINOV,
National University of Food Technologies

Ensuring financial viability in an unstable economic environment

In the article guidelines for the development of enterprise financial stability in an unstable economic environment. Determined that stability is guaranteed solvency balance between own and involved means, independent of market conditions chances and partners, creditors and investors trust and reliance on them, the presence of such magnitude profits that would provide self-financing company.

Keywords: financial stability, economic environment, enterprise.

Постановка проблеми. Недостатня фінансова стійкість може привести до відсутності у підприємства коштів для розвитку виробництва, їх неплатоспроможності і, в кінцевому підсумку, до банкрутства, а «надмірна» стійкість буде гальмувати розвиток, збільшувати витрати підприємства надлишковими запасами і резервами.

Аналіз досліджень та публікацій з проблеми. Значну увагу питанням фінансової стійкості підприємства приділено у працях М.С. Абрютіної, А.В. Грачова, В.В. Бочарова, Г.В. Савицької, Н.В. Мірко та інших вчених. Разом із тим залишається необхідність проведення дослідження щодо пошуку та аналізу факторів, які формують фінансову стійкість підприємства в сучасних умовах.

Метою статті. Визначення фінансової стійкості підприємств, що відноситься до числа найбільш важливих економічних проблем в умовах переходу до ринкової економіки.

Виклад основного матеріалу. Умовою життєздатності підприємства й основою його розвитку в конкурентному ринку є стабільність (стійкість). На неї впливають різні причини – як внутрішні, так і зовнішні.

Внутрішня стійкість підприємства відображає такий стан його трудового потенціалу, матеріально-речової й вартісної (грошової) структур виробництва і таку його динаміку, при якій забезпечуються стабільно високі натурально-речові й фінансові результати функціонування підприємства. В основі досягнення внутрішньої стійкості підприємства лежить своєчасне і гнучке управління внутрішніми і зовнішніми факторами його діяльності.

Зовнішню щодо суб'єкта господарювання стійкість слід визначати на основі стабільності економічного середовища, в рамках якого здійснюються його операції. Вона досягається відповідним макроекономічним регулюванням ринкової економіки [1].